

O bezpieczeństwie państwa i kwestiach związanych z obronnością

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Czy niepodległość Polski jest zagrożona.....	1
Armia zawodowa czy pobór?.....	4
Stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej	7
Doświadczenia Polaków przydatne w przypadku wojny lub innej sytuacji powszechnego zagrożenia	9
Zainteresowanie przygotowaniem do działania na rzecz ochrony ludności cywilnej w przypadku powszechnego zagrożenia	15

W związku z trwającą agresją zbrojną Rosji na Ukrainie oraz pojawiającymi się otwartymi groźbami rosyjskich polityków i publicystów pod adresem Polski, po raz kolejny zapytaliśmy Polaków o kwestie dotyczące bezpieczeństwa naszego kraju¹.

CZY NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI JEST ZAGROŻONA

Opinie Polaków w kwestii zagrożenia niepodległości Polski są obecnie bardzo podzielone. W pierwszej połowie maja br. tylko nieznacznie więcej badanych wyraziło pogląd, że w chwili obecnej nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski (43%), niż dostrzegało realność takiego zagrożenia (42%). Sprecyzowanej opinii w tej kwestii nie ma 15% ankietowanych.

Mimo odnotowanej w lutym 2020 roku² znaczącej poprawy w społecznym postrzeganiu bezpieczeństwa kraju, wyniki badań z ostatnich ośmiu lat generalnie mocno kontrastują z tymi, które odnotowano w latach 1992–2013, kiedy to zdecydowana większość respondentów twierdziła, że nie ma zagrożenia dla niepodległości Polski. Najgorzej sytuacja oceniana była w kwietniu 2014 roku, czyli po „referendum” na Krymie i aneksji tego półwyspu przez Federację Rosyjską – wtedy aż 47% ankietowanych uważało, że istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski, a nie dostrzegało go 41%. Wzrost obaw o utrzymanie niepodległości Polski zarejestrowaliśmy po aneksji Krymu przez Rosję, ale jeszcze przed atakami prorosyjskich separatystów na wschodzie Ukrainy i przed eskalacją przemocy

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (385) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 2 do 12 maja 2022 roku na próbie liczącej 1087 osób (w tym: 58,9% metodą CAPI, 28,7% – CATI i 12,4% – CAWI).

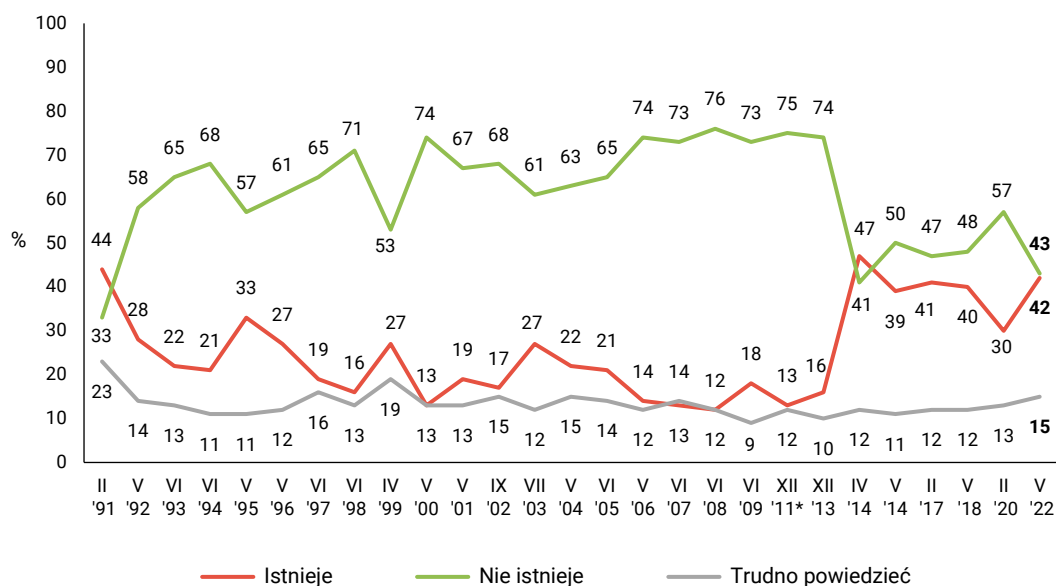
CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikat CBOS „Postrzeganie bezpieczeństwa państwa i stosunek do NATO”, marzec 2020 (oprac. B. Badora).

w tym regionie. Należy przypomnieć, iż wcześniej jedynie w lutym 1991 roku badani częściej wyrażali przekonanie o istnieniu zagrożenia dla niepodległości Polski, niż uważali, że ono nie istnieje (44% wobec 33%). W tamtym czasie Polska była jeszcze członkiem Układu Warszawskiego, na jej terytorium stacjonowały wojska radzieckie, a przekonanie o zagrożeniu niepodległości najczęściej wyrażali zwolennicy likwidacji Układu Warszawskiego i zawiązania sojuszu militarnego z Zachodem³. W maju 1992 roku, po rozwiązaniu Układu Warszawskiego i rozpoczęciu wycofywania oddziałów Armii Radzieckiej z Polski (w trakcie realizacji ówczesnego badania rząd Jana Olszewskiego podpisał pakiet porozumień dotyczących wycofania Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej z Polski), a także po faktycznym rozpadzie ZSRR i jego formalnym samorozwiązaniu, odsetek Polaków przeświadczonych o tym, że niepodległość kraju jest zagrożona, spadł do 28%, a większość (58%) uważała, że zagrożenie dla niepodległości Polski nie istnieje⁴. Tegoroczne majowe oceny są lepsze jedynie od notowanych w lutym 1991 roku i w kwietniu 2014 roku. Dotychczasowe wyniki badań zdają się zatem sugerować, iż postrzeganie bezpieczeństwa Państwa, a w szczególności poczucie zagrożenia dla niepodległości Polski, wiąże się na ogół z aktywnością naszego największego wschodniego sąsiada.

CBOS

RYS. 1. Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?

* Badanie BBN

³ Zob. komunikat CBOS „Opinia publiczna wobec uczestnictwa Polski w wybranych organizacjach międzynarodowych”, marzec 1991 (oprac. J. Najdowski).

⁴ Zob. komunikat CBOS „Opinia publiczna o międzynarodowym położeniu Polski”, czerwiec 1992 (oprac. M. Strzeszewski).

Analizy wielozmiennowe⁵ potwierdzają hipotezę o związku poczucia zagrożenia dla niepodległości Polski z agresywnymi działaniami Rosji, gdyż opinie w tym względzie najbardziej różnicuje ocena zagrożenia bezpieczeństwa Polski w związku z wojną na Ukrainie⁶. Badani tym częściej wyrażają opinię o istnieniu w chwili obecnej zagrożenia dla niepodległości Polski, im silniej są przekonani, że wojna na Ukrainie zagraża bezpieczeństwu naszego kraju (od 43% w grupie badanych uważających, że wojna na Ukrainie raczej zagraża bezpieczeństwu Polski, do 66% wśród zdecydowanie o tym przekonanych). Przekonanie, że wojna na Ukrainie nie zagraża bezpieczeństwu Polski, wiąże się natomiast na ogół z opinią, iż w chwili obecnej niepodległość Polski nie jest zagrożona (80% odpowiedzi w tej grupie).

TABELA 1

Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Czy, Pana(i) zdaniem, wojna na Ukrainie zagraża bezpieczeństwu Polski czy też nie?			
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie*	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Istnieje	66	43	16	13
Nie istnieje	26	38	80	36
Trudno powiedzieć	8	19	5	51

* Z uwagi na niewielką liczebność w próbie połączono odpowiedzi „Zdecydowanie nie” i „Raczej nie”

Opinie na temat istnienia bądź nieistnienia zagrożenia dla niepodległości Polski różnicują też poglądy polityczne, przy czym częściej niż inni badani przekonani o istnieniu takiego zagrożenia są respondenci deklarujący poglądy prawicowe (49%) – zob. tabelę aneksową 1. Biorąc pod uwagę największe potencjalne elektoraty⁷ możemy natomiast zauważyć, iż najwięcej przekonanych, że w chwili obecnej istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski, notujemy wśród badanych deklarujących zamiar głosowania w hipotetycznych wyborach do Sejmu na Prawo i Sprawiedliwość wraz z koalicjantami (54%). Nieco ponad jedną trzecią (34%) z tej grupy jest przeciwnego zdania. Podzielone są natomiast opinie zwolenników Koalicji Obywatelskiej, spośród których 44% dostrzega takie zagrożenie, a 45% uważa, że obecnie ono nie istnieje. Większość (55%) potencjalnego elektoratu Polski 2050 Szymona Hołowni uważa natomiast, że w chwili obecnej nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski, a przeciwnego zdania jest 35% z nich.

⁵ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

⁶ Zob. komunikat CBOS „Polacy wobec wojny na Ukrainie”, maj 2022 (oprac. J. Scovil).

⁷ Zob. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w maju”, maj 2022 (oprac. K. Pankowski).

TABELA 2

Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Na kandydata której partii/bloku partii głosował(a)by Pan(i) w wyborach do Sejmu?		
	Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Partią Republikańską)	Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	Polska 2050 Szymona Hołowni
procentowanie w kolumnach			
Istnieje	54	44	35
Nie istnieje	34	45	55
Trudno powiedzieć	12	11	10

Spośród analizowanych zmiennych demograficznych opinie w tej kwestii najbardziej różnicuje wiek badanych, przy czym zagrożenie dla niepodległości Polski znacznie częściej niż młodszy dostrzegają obecnie badani w wieku 45+ (zob. tabelę aneksową 1). Generalnie też im młodsza grupa wiekowa, tym więcej przekonanych, że obecnie zagrożenie dla niepodległości Polski nie istnieje (od 30% w grupie wiekowej 65+ do 61% wśród badanych w wieku 18–24 lata). Tak jak w poprzednich latach⁸ występują również istotne różnice w rozkładach odpowiedzi w zależności od płci badanych. Wprawdzie kobiety i mężczyźni niemal równie często uważają, że w chwili obecnej istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski (odpowiednio 41% i 43%), jednak mężczyźni znacznie częściej niż kobiety wyrażają przekonanie o jego braku (48% wobec 38%), natomiast kobiety częściej niż mężczyźni nie potrafią zająć stanowiska w tej kwestii (20% wobec 9%). Ponadto na tle mniej wykształconych respondentów ponadprzeciętnie często przekonanie, że w chwili obecnej nie istnieje takie zagrożenie, wyrażają osoby z wykształceniem średnim i wyższym (odpowiednio 49% i 48%), natomiast największe poczucie zagrożenia odnotowaliśmy wśród respondentów z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (47%).

ARMIA ZAWODOWA CZY POBÓR?

Jednym z posunięć mających na celu wzmocnienie wartości bojowej polskiej armii było jej uzawodowienie. Od 11 lutego 2009 roku nie stosowano w Polsce powołań do pełnienia zasadniczej służby wojskowej, czyli obowiązkowych wcieleni do wojska (potocznie mylonych z poborem), a w styczniu 2010 roku zakończył się proces całkowitego uzawodowienia armii. Nowa ustawa o obronie Ojczyzny⁹

⁸ Zob. przypis 2.

⁹ Ustawa o obronie Ojczyzny z dnia 11 marca 2022 r. (Dz. U. poz. 655).

zakłada dobrowolność służby wojskowej w czasie pokoju, a kierowanie osób do odbycia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej możliwe jest w sytuacji zagrożenia wojną¹⁰.

Obecnie największa grupa badanych (45%) uważa, że polskie siły zbrojne w dużej części powinny składać się z armii zawodowej, ale należałoby zachować również powszechny obowiązkowy pobór. Pełne uzawodowienie polskiej armii, co wyraża się w stwierdzeniu, że polskie siły zbrojne powinny składać się z armii zawodowej, czyli opartej na żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu, popiera 39% pytaných, a tylko 7% uważa, że polskie siły zbrojne powinny składać się przede wszystkim z armii opartej na powszechnym, obowiązkowym poborze.

CBOS

RYS. 2. Jak Pan(i) myśli, czy polskie siły zbrojne powinny składać się:

Mimo iż obowiązujące przepisy nie zakładają obowiązkowej służby wojskowej w czasie pokoju, to w porównaniu ze styczniem roku 2008¹¹ rośnie akceptacja uzupełnienia armii zawodowej żołnierzami pochodzącymi z powszechnego obowiązkowego poboru, natomiast niezmiennie w całkowitej mniejszości są zwolennicy oparcia sił zbrojnych przede wszystkim na obowiązkowym poborze. Z pierwszym odnotowanym wzrostem poparcia dla uzupełnienia zawodowej armii żołnierzami z poboru mieliśmy do czynienia w sierpniu 2014 roku, a z kolejnym – w maju br. Zapewne wiązać to można z agresją Rosji na Ukrainę i przekonaniem o potrzebie objęciem szkoleniem wojskowym większej liczby Polaków. Warto przypomnieć, iż w styczniu 2008 roku w skład polskiej armii wchodziło około 150 tys. żołnierzy, w tym jeszcze nieco ponad 60 tys. żołnierzy niezawodowych, i mimo iż zapowiadano sukcesywne zmniejszanie liczby żołnierzy z powszechnego obowiązkowego poboru, aż do pełnego uzawodowienia sił zbrojnych, to nie było jeszcze jednoznacznie ustalonego

¹⁰ 6 maja br. w życie weszło rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie przeznaczania i kierowania osób do odbycia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej, z którego wynika, że w sytuacji zagrożenia wojną możliwe jest przeznaczanie osób uznanych za zdolne do tej służby, do jej odbycia.

¹¹ Zob. komunikat CBOS „Polacy o służbie wojskowej”, luty 2008 (oprac. M. Feliksiak).

terminu, po którym powszechny obowiązek pełnienia zasadniczej służby wojskowej zostanie zniesiony. W tamtym momencie ponad połowa ankietowanych (54%) wyrażała opinię, że polskie siły zbrojne powinny się opierać tylko na armii zawodowej – żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu, a tylko 26% ogółu badanych opowiadało się za modelem, który był najbliższy istniejącej wtedy sytuacji.

Wielozmiennowe analizy statystyczne¹² wykazały, iż opinie respondentów w kwestii najlepszego modelu rekrutacji żołnierzy różnicuje przede wszystkim poziom wykształcenia, przy czym zauważyć można wyraźny podział respondentów na dwie grupy. Do pierwszej zaliczają się badani z wykształceniem wyższym lub średnim, którzy znacznie częściej niż pozostali są zwolennikami armii w pełni zawodowej, czyli opartej na żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu (odpowiednio 47% i 43%). Jednocześnie w tej grupie minimalne jest poparcie dla armii opartej na powszechnym obowiązkowym poborze (odpowiednio 5% i 4%). Warto dodać, iż respondenci z wyższym wykształceniem to jedyna grupa, w której najwięcej zwolenników ma armia w pełni zawodowa, natomiast wśród badanych słabiej wykształconych największe poparcie zdobywa model mieszany, w którym armia zawodowa uzupełniana jest przez powszechny obowiązkowy pobór (zob. tabelę aneksową 2). Mimo iż generalnie armia oparta wyłącznie na powszechnym poborze ma wyraźnie mniejszościowe poparcie, to częściej niż pozostali takie rozwiązanie popierają badani z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (12%) oraz zasadniczym zawodowym (11%).

Częściej niż kobiety za armią pochodzącą przynajmniej częściowo z powszechnego poboru opowiadają się mężczyźni (łącznie 56% mężczyzn wobec 49% kobiet), kobiety natomiast częściej niż mężczyźni unikają zajęcia stanowiska w tej kwestii (12% wobec 4%). Poparcie dla armii w pełni zawodowej jest natomiast niezależne od płci badanych (po 39%).

Warto zwrócić uwagę, że większość najmłodszych badanych (56%), czyli należących do grupy wiekowej 18–24 lata, wyraziła pogląd, że polskie siły zbrojne powinny przede wszystkim składać się z armii zawodowej, czyli opartej na żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu i jest to jedyna grupa wiekowa, w której ten model jest wybierany najczęściej, natomiast pozostali badani uważają, że powinny się one składać w dużej części z armii zawodowej, ale należałoby zachować również powszechny, obowiązkowy pobór. Za takim mieszanym modelem częściej niż inni opowiadają się respondenci z grupy wiekowej 25–34 lata (53%).

Tak jak w roku 2014¹³, a inaczej niż w 2008 roku¹⁴, zwolennikami przynajmniej częściowego obowiązkowego poboru częściej są badani, którzy kiedyś odbyli lub odbywają obecnie przeszkolenie wojskowe albo służbę wojskową, natomiast podobnie jak poprzednio ci, którzy nie mają doświadczeń

¹² Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

¹³ Zob. komunikat CBOS „O polskiej armii i przygotowaniu obywateli na wypadek powszechnego zagrożenia”, wrzesień 2014 (oprac. B. Badora).

¹⁴ Zob. przypis 11.

w zakresie szkolenia wojskowego, częściej też nie mają wyrobionego zdania na ten temat. Warto jednak dodać, iż niezależnie od osobistych doświadczeń ze szkoleniem wojskowym zwolennicy oparcia polskiej armii przede wszystkim na powszechnym obowiązkowym poborze są obecnie w zdecydowanej mniejszości.

TABELA 3

Jak Pan(i) myśli, czy polskie siły zbrojne powinny składać się:	Czy kiedykolwiek odbył(a) lub odbywa Pan(i) obecnie przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową?	
	Tak	Nie
	procentowanie w kolumnach	
– przede wszystkim z armii opartej na powszechnym, obowiązkowym poborze	8	7
– w dużej części z armii zawodowej, ale należałoby zachować również powszechny, obowiązkowy pobór	57	42
– z armii zawodowej, czyli opartej na żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu	31	42
Trudno powiedzieć	4	10

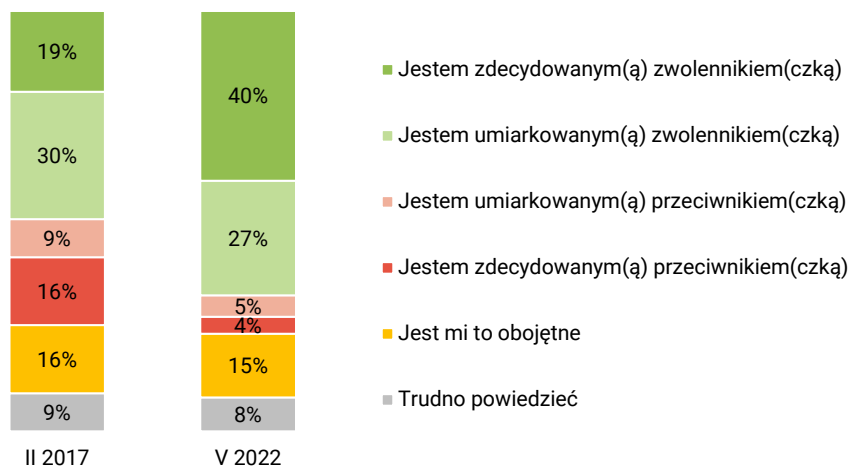
STOSUNEK DO WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

Od 2017 roku potencjał obronny Polski powiększany jest przez tworzone kolejne brygady nowego, piątego rodzaju Sił Zbrojnych RP, czyli Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT). W WOT służbę pełnią żołnierze zawodowi oraz żołnierze pełniący nowy rodzaj czynnej służby wojskowej – tj. Terytorialną Służbę Wojskową (TSW). Obowiązek TSW pełniony jest z założenia w obszarze swojego zamieszkania na dwa sposoby – rotacyjnie (podczas odbywania ćwiczeń i szkoleń wojskowych) oraz dyspozycyjnie (w pozostałym czasie).

W porównaniu z lutym 2017 roku¹⁵, kiedy pierwszy raz zapytaliśmy Polaków o ich stosunek do tworzonego wtedy nowego rodzaju wojsk zwanych potocznie „obroną terytorialną”, nastąpił bardzo duży wzrost poparcia dla istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej. Obecnie ponad dwie trzecie (67%) dorosłych Polaków to ich zwolennicy, przy czym dwie piąte (40%) deklaruje zdecydowane poparcie. Łącznie poparcie dla istnienia WOT wzrosło w tym okresie o 18 punktów procentowych. W porównaniu z poprzednim badaniem znacząco (o 16 punktów) ubyło natomiast przeciwników istnienia WOT, a w szczególności zmniejszyła się (o 12 punktów) grupa respondentów zdecydowanie przeciwstawiających się istnieniu tego typu wojsk. Praktycznie nie zmienił się odsetek badanych deklarujących obojętność lub niemających w tej kwestii zdania (obecnie odpowiednio 15% i 8%).

¹⁵ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej”, marzec 2017 (oprac. B. Badora).

RYS. 3. Czy osobiście jest Pan(i) zwolennikiem/zwolenniczką czy przeciwnikiem/przeciwniczką istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej?

Tak jak poprzednio stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej istotnie różnicują deklarowane poglądy polityczne (zob. tabelę aneksową 3). Mimo iż obecnie zwolennicy istnienia WOT stanowią najliczniejszą grupę niezależnie od poglądów politycznych badanych, to tak jak w 2017 roku najwięcej jest ich w grupie osób identyfikujących się z prawicą (83%, z czego 61% to zdecydowani zwolennicy WOT). Najmniej zwolenników (51%), a najwięcej przeciwników (19%) i obojętnych (22%) jest natomiast ponownie wśród respondentów deklarujących poglądy lewicowe. Warto dodać, iż w porównaniu z lutym 2017 roku niezależnie od deklarowanych poglądów politycznych znacząco przybyło zwolenników i ubyło przeciwników istnienia WOT, a największa zmiana *in plus* nastąpiła wśród osób o poglądach lewicowych i centrowych.

Spśród analizowanych zmiennych społeczno-demograficznych tak jak poprzednio stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej najbardziej różnicuje płeć badanych, przy czym ich istnienie znacząco częściej popierają mężczyźni (71%, w tym 45% zdecydowanie) niż kobiety (64%, w tym 36% – zdecydowanie). Wśród mężczyzn więcej niż wśród kobiet jest też przeciwników WOT (odpowiednio 12% wobec 8%), natomiast kobiety znacznie częściej niż mężczyźni deklarują obojętność (odpowiednio 18% wobec 12%) lub nie mają w tej kwestii wyrobionego zdania (odpowiednio 11% wobec 4%). Stosunek do istnienia WOT różnicuje też wykształcenie badanych – najwięcej zwolenników (72%), w tym zdecydowanych (47%) notujemy wśród badanych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, natomiast jako przeciwnicy częściej niż inni deklarują się osoby z wyższym wykształceniem (14%). Zwolennikami istnienia WOT częściej są ponadto mieszkańcy wsi niż miast (zob. tabelę aneksową 3).

Istnienie Wojsk Obrony Terytorialnej częściej popierają badani dostrzegający obecnie zagrożenie dla niepodległości Polski niż ci, którzy go nie dostrzegają lub nie mają zdania w tej kwestii. Analogiczną zależność stwierdziliśmy również w 2017 roku.

TABELA 4

Czy osobiście jest Pan(i) zwolennikiem (zwolenniczką) czy przeciwnikiem (przeciwniczką) istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej?	Czy, Pana(i) zdaniem, w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?		
	Istnieje	Nie istnieje	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach		
Zdecydowani zwolennicy	47	37	29
Umiarkowani zwolennicy	26	29	26
Obojętni	12	18	19
Umiarkowani przeciwnicy	6	6	3
Zdecydowani przeciwnicy	4	5	2
Trudno powiedzieć	5	5	22

Stosunek do istnienia WOT wiąże się także z preferowanym sposobem rekrutacji żołnierzy do polskich sił zbrojnych. Zwolennikami WOT częściej są badani, którzy dopuszczają stosowanie obowiązkowego poboru, a częściej niż pozostali przeciwko ich istnieniu opowiadają się zwolennicy armii całkowicie zawodowej. Należy jednak podkreślić, iż we wszystkich wyróżnionych grupach większość badanych opowiada się za istnieniem Wojsk Obrony Terytorialnej.

TABELA 5

Czy osobiście jest Pan(i) zwolennikiem/zwolenniczką czy przeciwnikiem/przeciwniczką istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej?	Jak Pan(i) myśli, czy polskie siły zbrojne powinny składać się:			
	przede wszystkim z armii opartej na powszechnym obowiązkowym poborze	w dużej części z armii zawodowej, ale należałoby zachować również powszechny obowiązkowy pobór	z armii zawodowej, czyli opartej na żołnierzach pełniących służbę na podstawie dobrowolnego kontraktu	Trudno powiedzieć
	procentowanie w kolumnach			
Zdecydowani zwolennicy	48	49	32	19
Umiarkowani zwolennicy	29	28	27	23
Obojętni	10	14	16	26
Umiarkowani przeciwnicy	7	4	8	2
Zdecydowani przeciwnicy	3	3	7	3
Trudno powiedzieć	3	3	9	27

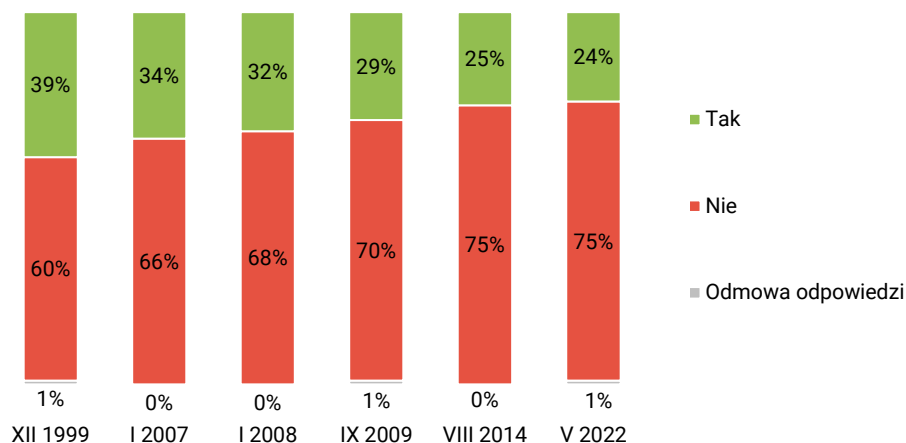
DOŚWIADCZENIA POLAKÓW PRZYDATNE W PRZYPADKU WOJNY LUB INNEJ SYTUACJI POWSZECHNEGO ZAGROŻENIA

Zaniechanie powszechnych powołań do pełnienia zasadniczej służby wojskowej i uzawodowienie armii skutkuje zmniejszeniem się odsetka dorosłych Polaków mających doświadczenie w zakresie służby wojskowej bądź przeszkolenia wojskowego. Obecnie jedynie niespełna jedna czwarta badanych (24%) deklaruje, że kiedyś odbyli lub teraz odbywają przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową, podczas gdy w roku 1999 takie doświadczenia miało blisko dwie piąte (39%). Z deklaracji respondentów wynika, że przeszkolenie wojskowe lub służbę wojskową odbyło 45% mężczyzn

i 6% kobiet (zob. tabelę aneksową 4). Te dane są niemal identyczne jak w sierpniu 2014 roku. Można zatem domniemywać, iż powstanie WOT zapobiegło dalszemu kurczeniu się grupy dorosłych Polaków mających takie doświadczenia.

CBOS

RYS. 4. Czy kiedykolwiek odbył(a) lub odbywa Pan(i) obecnie przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową?

Doświadczenie w zakresie przeszkolenia wojskowego wiąże się z wiekiem badanych (przeszła je tylko niewielka część osób poniżej 45 roku życia), co jest bezpośrednim efektem odejścia od powszechnych powołań do pełnienia zasadniczej służby wojskowej i uzawodowienia armii. Średnia wieku osób, które deklarują, że odbyły lub odbywają przeszkolenie wojskowe lub służbę wojskową, jest znacząco wyższa¹⁶ od średniej wieku osób niemających takich doświadczeń i wynosi 57 lat (dla porównania – w 2014 roku było to 54 lata), podczas gdy wśród osób, które nigdy nie odbywały szkolenia wojskowego lub służby wojskowej, wynosi ona 45 lat, a średnia wieku ogółu badanych – 48 lat. Biorąc pod uwagę grupy wiekowe można zauważyć, iż większość (60%) badanych deklarujących, że odbyli przeszkolenie wojskowe, ukończyła już 55 lat, w tym jedna trzecia (33%) jest już w wieku emerytalnym (w roku 2014 było to 24%), a tylko 7% nie ma jeszcze 35 lat.

¹⁶ Test T.

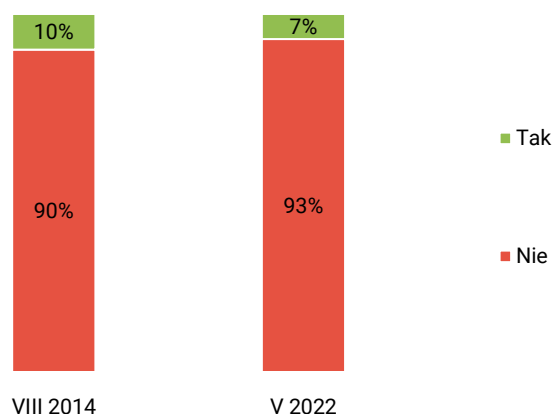
TABELA 6

Wiek osób, które zadeklarowały, że odbyły lub odbywają przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową		
	VIII 2014	V 2022
	N=242	N=262
	w procentach	
18–24 lata	1	2
25–34 lata	8	5
35–44 lata	18	12
45–54 lata	21	21
55–64 lata	28	27
65 lat i więcej	24	33

Nie tylko na wypadek wojny, ale w sytuacji jakiegokolwiek powszechnego zagrożenia, przydatne mogą być wiedza i umiejętności nabyte w toku działalności w Ochotniczej Straży Pożarnej czy innych organizacjach pozarządowych, do zadań których należy m.in. ochrona ludności. W ciągu ostatnich ośmiu lat nieco spadł i tak niezbyt wysoki odsetek Polaków mających doświadczenie działalności w takich organizacjach pozarządowych. Doświadczenia w pracy w tego typu organizacjach deklaruje obecnie zaledwie 7% dorosłych (w porównaniu z rokiem 2014 nastąpił spadek o 3 punkty procentowe).

CBOS

RYS. 5. Czy kiedykolwiek był(a) Pan(i) lub jest obecnie członkiem Ochotniczej Straży Pożarnej lub innej organizacji pozarządowej wykonującej zadania ochrony ludności?

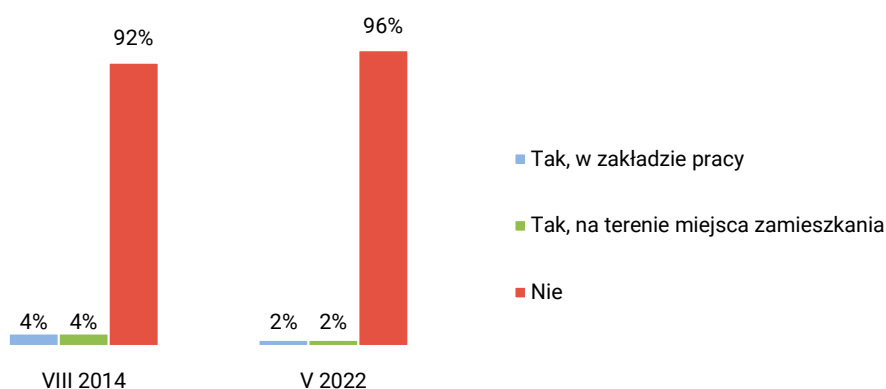

Działalność w Ochotniczej Straży Pożarnej czy innych organizacjach pozarządowych wykonujących zadania ochrony ludności jest związana przede wszystkim z płcią badanych – deklaruje ją 12% mężczyzn i tylko 2% kobiet. Warto dodać, iż za stwierdzony ogólny spadek doświadczeń z takiej działalności w większym stopniu odpowiadają mężczyźni niż kobiety (spadek odpowiednio o 6 i 1 punkt procentowy). Ponadto deklaracje w tym względzie znacząco różnicuje miejsce zamieszkania. Tak jak w roku 2014 najczęściej takim doświadczeniem mogą się pochwalić mieszkańcy wsi (12%), warto jednak dodać, iż jest ich obecnie znacznie mniej niż poprzednio (spadek o 5 punktów procentowych). Nieco częściej niż starsi badani takie doświadczenia deklarują ponadto osoby z grupy wiekowej 18–24 lata (10%) – zob. tabelę aneksową 5.

W porównaniu z rokiem 2014 spadł też i tak niewielki odsetek badanych deklarujących doświadczenia z przynależności do formacji obrony cywilnej. Obecnie jedynie 4% respondentów deklaruje, że należało lub należy do formacji obrony cywilnej, przy czym połowę z nich stanowią byli lub obecni członkowie takiej formacji w swoim zakładzie pracy, a drugą połowę – w miejscu zamieszkania.

CBOS

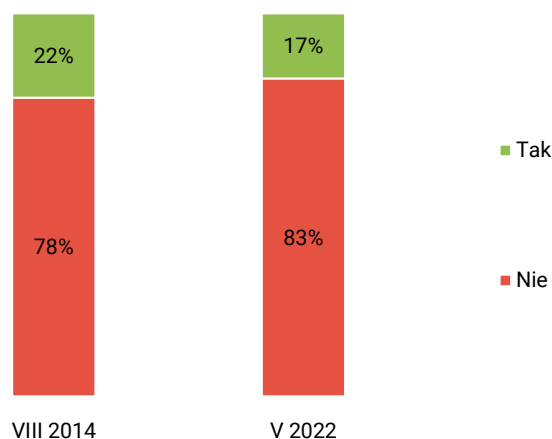
RYS. 6. Czy kiedykolwiek był(a) Pan(i) lub jest obecnie członkiem formacji obrony cywilnej?

Tak jak w roku 2014, obecnymi lub byłymi członkami formacji obrony cywilnej znacznie częściej są mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 6% i 2%). Podobnie jak w przypadku przeszkolenia wojskowego czy służby wojskowej, można też powiedzieć, że częściej takie doświadczenia mają starsze pokolenia badanych (9% w grupie wiekowej 65+). Tak jak poprzednio, częściej niż inni pracujący były lub obecną przynależność do formacji obrony cywilnej deklarują zatrudnieni w instytucjach publicznych lub jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa (6%) – por. tabelę aneksową 6.

Mniej niż jedna piąta dorosłych Polaków (17%) deklaruje, że brała udział w jakichś szkoleniach, ćwiczeniach czy innych działaniach, których celem było przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny. To o 5 punktów procentowych mniej niż w roku 2014. Ponad połowa (54%) z tej grupy zadeklarowała odbycie przeszkolenia wojskowego lub służby wojskowej, 16% ma doświadczenia z działalności w Ochotniczej Straży Pożarnej lub innej organizacji pozarządowej wykonującej zadania ochrony ludności, a 15% należało do formacji obrony cywilnej.

RYS. 7. Czy kiedykolwiek brał(a) Pan(i) udział w jakichś szkoleniach, ćwiczeniach czy innych działaniach, których celem było przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny?

W ćwiczeniach czy innych działaniach przygotowujących ludność cywilną na wypadek powszechnego zagrożenia znacznie częściej uczestniczyli mężczyźni niż kobiety (odpowiednio 23% wobec 11%). Warto dodać, iż w porównaniu z rokiem 2014 ubyło zarówno mężczyzn, jak i kobiet mających takie doświadczenia (odpowiednio o 6 i 4 punkty procentowe). Tak jak poprzednio na tle pozostałych respondentów udział w takich ćwiczeniach czy innych podobnych działaniach najczęściej deklarują osoby w wieku 55–64 lata (24%), ale też jest ich mniej niż w roku 2014 (spadek o 7 punktów). Najbardziej takie doświadczenia obecnie deklarują badani najmłodsi (8% w grupie wiekowej 18–24 lata i 10% wśród ankietowanych w wieku 25–34 lata). Minimalnie częściej niż słabiej wykształceni przejście tego typu szkoleń lub ćwiczeń deklarują osoby z wyższym wykształceniem (22%), a na tle pozostałych pracujących zarobkowo znacznie częściej takie doświadczenia mają pracownicy sektora publicznego (do tej grupy zaliczają się m.in. żołnierze, policjanci i strażacy), w tym jednoosobowych spółek Skarbu Państwa (27%) – zob. tabelę aneksową 7.

W celu syntetycznego określenia społecznego zasięgu doświadczeń i wiedzy z zakresu obrony cywilnej lub ochrony ludności na wypadek powszechnego zagrożenia, utworzono sumaryczny wskaźnik, który grupuje badanych mających jakiegokolwiek doświadczenia w dziedzinie obronności lub ochrony ludności, jeżeli spełniają przynajmniej jeden z poniższych warunków:

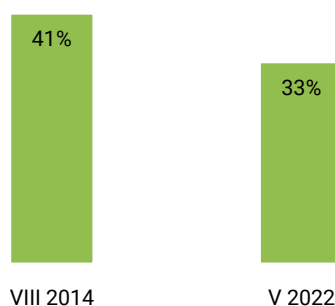
- 1) odbyli przeszkolenie wojskowe, służbę wojskową;
- 2) byli lub są obecnie członkami Ochotniczej Straży Pożarnej lub innej organizacji pozarządowej wykonującej zadania ochrony ludności;
- 3) byli lub są obecnie członkami formacji obrony cywilnej;

4) brali udział w jakichś szkoleniach, ćwiczeniach czy innych działaniach, których celem było przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione doświadczenia w zakresie obronności i ochrony ludności, można powiedzieć, iż jedna trzecia (33%) ogółu dorosłych Polaków miała do czynienia przynajmniej z jednym z nich. To znacznie mniej niż zadeklarowało w 2014 roku (spadek o 8 punktów procentowych).

CBOS

RYS. 8. Społeczny zasięg doświadczeń i wiedzy z zakresu obrony cywilnej lub ochrony ludności na wypadek powszechnego zagrożenia

Z przeprowadzonych analiz wielozmiennowych¹⁷ wynika, że kluczowym czynnikiem różnicującym zasięg takich doświadczeń jest płeć badanych – deklaruje je 53% mężczyzn i tylko 15% kobiet. W porównaniu z rokiem 2014 w odniesieniu do obu płci nastąpił niemal identyczny ubytek deklarujących takie doświadczenia (odpowiednio o 8 i o 7 punktów procentowych). Warto dodać, że o ile wśród kobiet nie ma istotnych różnic w zależności od ich wieku, o tyle w przypadku mężczyzn wraz z wiekiem odsetek deklarujących takie doświadczenia rośnie. W szczególności deklaruje je ponad trzy czwarte (77%) mężczyzn w wieku 45+, natomiast w grupie wiekowej 18-24 lata ma je zaledwie 8%, w grupie wiekowej 25-34 lata – 21%, a w grupie wiekowej 35-44 lata – 43% (wyraźnie zaznacza się tu przede wszystkim wpływ uzawodowienia armii i rezygnacji z powołań do odbycia zasadniczej służby wojskowej). Wśród kobiet natomiast znaczącą rolę odgrywa poziom wykształcenia i im jest on wyższy, tym częściej deklarowane są takie doświadczenia (do 22% w grupie z wyższym wykształceniem).

¹⁷ Wykorzystano moduł *IBM SPSS Decision Trees*.

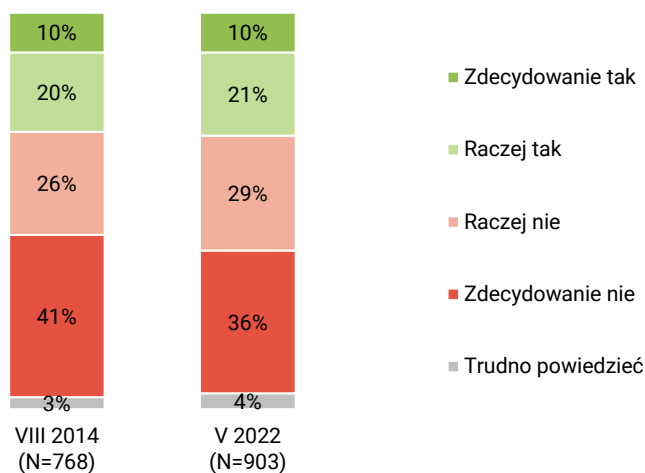
ZAINTERESOWANIE PRZYGOTOWANIEM DO DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY LUDNOŚCI CYWILNEJ W PRZYPADKU POWSZECHNEGO ZAGROŻENIA

Respondentów, którzy zadeklarowali, że nigdy nie brali udziału w jakichkolwiek szkoleniach, ćwiczeniach czy innych działaniach mających na celu przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny, zapytaliśmy, czy byliby zainteresowani udziałem w takim przedsięwzięciu. Chęć uczestniczenia w tego typu szkoleniu lub ćwiczeniach zadeklarował blisko co trzeci badany z tej grupy (31%, tj. 26% ogółu badanych), natomiast niemal dwie trzecie (65%) odrzuciło taką możliwość. Poziom zainteresowania takimi szkoleniami lub ćwiczeniami wśród osób nieposiadających takich doświadczeń jest zbliżony do odnotowanego w sierpniu 2014 roku. Można jednak zauważyć, iż obecnie w mniejszym stopniu taka ewentualność jest zdecydowanie odrzucana.

CBOS

RYS. 9. Czy chciał(a)by Pan(i) wziąć udział w szkoleniach lub ćwiczeniach, których celem byłoby przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny?

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE ZADEKLAROWAŁY, ŻE NIGDY NIE BRAŁY UDZIAŁU W TAKIM SZKOLENIU LUB ĆWICZENIACH

Istnieje silny związek między poziomem zainteresowania udziałem w szkoleniu lub ćwiczeniach, których celem byłoby przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny a wiekiem badanych. Ogólnie rzecz biorąc, osoby poniżej 45 roku życia wykazują zainteresowanie nimi znacznie częściej niż starsze (zob. tabelę aneksową 8). Najczęściej chęć udziału w takich szkoleniach deklarują badani w wieku 25–44 lata (47% z grupy wiekowej 25–34 lata i 49% w grupie wiekowej 35–44 lata). Z wiekiem to zainteresowanie spada i osoby mające 65 lat lub więcej deklarują je sporadycznie (3%). Ponadto udziałem w tego typu szkoleniach czy ćwiczeniach bardziej

zainteresowani są mężczyźni niż kobiety (36% wobec 26%). Zainteresowanie nimi związane jest też z poziomem wykształcenia ankietowanych – najczęściej chęć wzięcia w nich udziału deklarują osoby z wyższym wykształceniem (43%) oraz badani z wykształceniem średnim (33%). W większości takie zainteresowanie udziałem deklarują też respondenci zaliczający się do kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem (55%) oraz specjaliści średniego szczebla i technicy (51%)

Opinie Polaków w kwestii zagrożenia niepodległości Polski są obecnie bardzo podzielone – tylko nieznacznie więcej badanych wyraziło pogląd, że w chwili obecnej nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski (43%), niż dostrzega realność takiego zagrożenia (42%). Podwyższony poziom poczucia zagrożenia utrzymuje się od kwietnia 2014 roku i mimo odnotowanej w 2020 roku znaczącej poprawy wyniki badań z ostatnich ośmiu lat generalnie odbiegają *in minus* od wyników badań z lat 1992–2013, czyli sprzed aneksji Krymu przez Federację Rosyjską. Tegoroczne majowe oceny są lepsze jedynie od notowanych w lutym 1991 roku i kwietniu 2014 roku.

Mimo iż obowiązujące przepisy nie zakładają obowiązkowej służby wojskowej w czasie pokoju, to w porównaniu ze styczniem roku 2008 rośnie akceptacja dla uzupełnienia armii zawodowej żołnierzami pochodzącymi z powszechnego obowiązkowego poboru. Zapewne wiązać to można z agresją Rosji na Ukrainę i przekonaniem o potrzebie objęciem szkoleniem wojskowym większej liczby Polaków (z pierwszym wzrostem poparcia mieliśmy do czynienia w sierpniu 2014 roku, a z kolejnym – w maju br.).

W porównaniu z lutym 2017 roku nastąpił bardzo duży wzrost poparcia dla istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej. Obecnie ponad dwie trzecie (67%) dorosłych Polaków to ich zwolennicy, przy czym dwie piąte (40%) deklaruje zdecydowane poparcie.

W porównaniu z 2014 rokiem zmniejszył się społeczny zasięg doświadczeń i wiedzy z zakresu obrony cywilnej lub ochrony ludności na wypadek powszechnego zagrożenia (w tym wojny). Obecnie jakiegokolwiek doświadczenia w dziedzinie obronności lub ochrony ludności deklaruje jedna trzecia dorosłych Polaków i częściej są to przedstawiciele starszego pokolenia.

Blisko co trzeci respondent, który nigdy nie brał udziału w jakichkolwiek szkoleniach, ćwiczeniach czy innych działaniach mających na celu przygotowanie ludności do uczestnictwa w powszechnej samoobronie w sytuacji klęsk żywiołowych, katastrof, zagrożeń środowiska, zagrożeń terrorystycznych lub na wypadek wojny (31%, tj. 26% ogółu badanych), zadeklarował, chęć uczestniczenia w tego typu szkoleniu lub ćwiczeniach.

Opracowała

Barbara Badora